
OBITUARI

En record de Betty Joseph (1917-2013)

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXX/1

Terttu Eskelinen
Barcelona

Betty Joseph va morir plàcidament a Londres el 4 d'abril proppassat, a la seva casa de St. John's Wood, on havia viscut més de cinquanta anys. En ella va transcórrer la major part del seu treball clínic amb adults i infants. Era també el lloc acollidor dels seus seminaris, alguns dels quals s'havien perllongat durant més de quaranta anys. Participants assidus com R. Britton, M. Feldman i J. Steiner han parlat en diferents ocasions dels intercanvis creatius que s'hi suscitaven al compàs dels casos clínics que s'hi anaven presentant.

Però l'activitat didàctica de Betty Joseph s'estenia lluny d'aquesta matriu, per molts llocs del món, des de l'Índia a l'Argentina, però amb particular assiduitat a San Francisco i Barcelona.

Tots aquells que han tingut el privilegi de gaudir del seu ensenyament en

seminaris i supervisions i conèixer-la després en accedir a la vida privada de la seva amistat, no tenien excessives sorpreses en verificar la seva gran capacitat d'interessos: la novetat d'un paisatge, la curiositat per cada ciutat que visitava, l'atractiu de cada concert, exposicions d'art i molt especialment la passió pel teatre, des de Shakespeare als autors d'avui. El que més sorprenia, però, era el seu permanent interès en tot allò que s'esdevenia en el flux incessant dels moments. Amb ella res no empal·lidia la singularitat de cada situació per quotidiana que pogués ésser. La seva intensa capacitat de presència feia difícil la banalització repetitiva, la monotonia o el lloc comú; i si per atzar es desmaiava la fluència o la vivacitat de les evocacions d'uns i altres, ella podia reviscolar l'interès del moment apel·lant amb humor a la gràcia inadvertida de les paraules que per atzar s'havien emprat. I era incitant veure-la qüestionar pel sentit calidoscòpic dels mots en lliscar d'una llengua a una altra: de l'anglès al català i als mots de Freud, i a l'ambigüitat polisèmica d'uns i altres. La conversa tornava a progressar per indrets psicoanalítics, però a la taula s'hi havien aplegat diferents tipus de diccionaris.

Molts psicoanalistes del nostre Institut han participat en algun dels tres seminaris de clínica i tècnica que va impartir a Barcelona aquests últims deu anys, en visites regulars i periòdiques, bianuals. Escoltava amatent i seguia els reports de sessió que el supervisat anava exposant. Ella de vegades reclamava la precisió d'un detall i en general no feia comentaris fins que s'havia acabat de relatar el curs de la sessió. Llavors recomençava una relectura, seqüència per seqüència, que en part repetia la versió del supervisat fins que, a cert moment, la puntuació era diferent: el contingut anecdòtic cobrava justificació perquè al·ludia, en termes de situació passada, a la immediatesa del present continu de la relació amb l'analista. El que fins llavors semblava una mera reproducció d'un fet viscut lluny de la sessió, ara semblava reflectir el que de fet s'estava desenrotllant en la més immediata actualitat del que es creuava entre analista i analitzat.

Aquesta reducció sorprenent de la immensa varietat de continguts que el discurs del pacient desgranava, amb el seu particular estil expressiu i la manera com afectava l'analista (explícita en el relat i comentaris del mateix supervisat), tenia un efecte de *zoom* que magnificava fins a l'evidència allò que ja era present, però mig enterbolit per l'habilitat del sistema defensiu de l'analitzat. Els continguts de la interacció entre pacient i analista s'il·luminaven de significació quan la visió de Betty els connectava amb creixent coherència i presència viscuda.

I tot aquest esclariment interpretatiu es feia sense recórrer a mínims patrons teòrics o models explicatius. L'explicació dimanava de la seva excepcional capacitat d'escolta, atenta al fer i al dir del pacient i a la vegada amb íntima curiositat pel ressò que la continuada interacció suscitava. No sempre, però, es produïa aquesta transformació de l'impacte clínic en un crescendo de sentit. Sovint Betty ens deia: '...puc estar equivocada, però

escoltem encara el que passa a la sessió següent...’ O demanava el parer dels companys de seminari per si una altra manera d’afectar-se pel mateix relat podia afegir nova llum i sentit a allò que podia dramatitzar-se a la transferència. El que no feia, com hem dit, era emparar-se en llocs comuns que poguessin aplicar-se a la situació viscuda amb el pacient. Només consultava la collita de percepcions que havia fet en la seva portentosa atenció, que tenia aquella qualitat de *gleichschwebende*, com volia Freud, una atenció per arreu suspesa, lliure com una ala que voleia per cada topant de la presència viva de l’altre i pels camins interiors de la pròpia afectació.

El que Betty Joseph copsava en aquest vol ho havia de fer saber de la millor, delicada manera al pacient, i ho feia explícitament amb el sentiment de devolució, de retorn d’una veritat, o d’un tros de veritat que no podia retenir-se, que el pacient té tot el dret de conèixer. I ens deia que considerava una greu manca d’ètica privar el pacient d’aquest parcel·la de veritat que ens havia expressat a la insabuda. Silenciar al pacient allò que ens ha fet conèixer d’ell mateix no es justifica de cap manera i obeeix sempre a una actitud defensiva de l’analista, per por de situacions massa ansiògenes que poguessin suscitar-se per l’ampliació del coneixement.

La tenacitat i entusiasme amb què Betty Joseph va seguir la seva llarga aventura clínica s’ha decantat en un llegat preciós, que M. Feldman resumia en un consistent model de tècnica analítica i una teoria del canvi psíquic que van ser sempre fites importants de la seva dedicació.

